नायक्स टयुटोरिअल्स

Way to Excellence

Year : 2025 - 2026
कक्षा ः- १० वी

नमुना प्रश्नपत्रिका - 3
संस्कृत - ५०

पूर्णाङ्काः : ४०
समय : २ होराः

प्रश्न . (१) अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत। (४तः३) प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् (६)

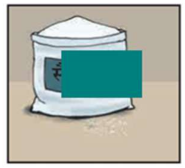
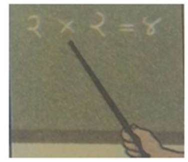

आ) सङ्ख्याः अक्षरैः /अङ्कैः लिखत। (३तः२) २२

१) नवविंशतिः २) ४७ ३) दश

इ) समय लिखत। १

अ	आ
१) विंशत्यधिक -दशवादनम्	५ . ५०
२) पादोन -अष्टवानम्	१० . २०
	७ . ४५

द्वितीयः विभागः - गद्यम् १४

प्र . २) अ) गद्यांश पठित्वा कृती कुरूत।

भारतस्य दक्षिणदिशि केरलप्रदेशे आलुवा नगरस्य समीपं 'कालडि' नाम ग्रामः। सः ग्रामः पूर्णानदीतीरे वर्तते। तत्र जगद्गुरोः शङ्कराचार्यस्य जन्म खिस्ताब्दे अष्टमे शतके अभवत्। तस्य पिता शिवगुरुः माता आर्याम्बा चास्ताम्। बाल्ये एव तस्य पिता शिवगुरुः दिवङ्गतः। तस्माद् मातैव पुत्रस्य पालनम् अकरोत्। पञ्चमे वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुमुपागच्छत्। तत्र वेद-वेदाङ्गानि विविधशास्त्राणि च असाधारणवेगेन बालकोऽयम् अधीतवान्। पठनादिकं समाप्य शङ्करः गृहं प्रत्यागतवान्। गृहं प्राप्य मातृसेवाम् आरभत च। माता आर्याम्बा पुत्रस्य विवाहविषये सदैव चिन्तयति स्म। परन्तु मनसा वचसा कर्मणा च विरक्तः शङ्करः संन्यासार्थम् अनुमतिं प्रार्थयत। शङ्करस्य ऐहिकविषयेषु अरुचिं दृष्ट्वा आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता

१) अवबोधनम्। (३तः२) २

अ) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखित।

शङ्करस्य मातैव पुत्रस्य पालनम् अकरोत् यतः ....।

१) शङ्कराय केवलं माता अरोचत।

२) बाल्ये एव तस्य पिता शिवगुरूः दिवङ्गतः।

आ) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत।

शङ्करस्य ऐहिकविषयेषु अरूचिं दृष्ट्वा आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता।

इ) एषः गद्यांशः कस्मात् पाठात् उद्धृतः ?

शब्दज्ञानम् (३तः२) २

१) गदयांशात् २ पूर्वकालवाचक - धातुसाधित - ल्यबन्त - अव्यये।

२) गद्यांशात् विशेषण -विशेष्ययोः मेलनं कुरूत।

'अ'	'आ'
शङ्करः	चिन्तामग्ना
आर्याम्बा	दिवङ्गतः

	विरक्तः

३) पूर्वपदं/उत्तरपदं लिखत।

१) चास्ताम् = ... +आस्ताम्।

प्र.२) आ) गद्यांश पठित्वा कृती कुरूत।

अस्ति एकं चम्पकं नाम अरण्यम् । अरण्ये चित्राङ्गो नाम मृगः एकाक्षो नाम काकश्च स्नेहेन निवसतः स्म। एकदा चित्राङ्गः वने भ्रमन् केनापि शृगालेन अवलोकितः । क्षुद्रबुद्धिः नाम सः शृगालः स्वार्थहेतुना मृगेण सह मित्रताम् ऐच्छत्। अस्तङ्गते सवितरि क्षुद्रबुद्धिः मृगेण सह मृगस्य निवासस्थानं गतः । मृगशृगालौ दृष्ट्वा काकोऽवदत्, ''सखे चित्राङ्ग! कोऽयं द्वितीयः ?'' मृगः **अब्रूत,** ''जम्बूकोऽयम् । अस्मत्सख्यम् इच्छति ।'' काकः उपादिशत्, ''अकस्मादागन्तुना सह मित्रता न युक्ता।'' तदाकर्ण्य जम्बूकः सकोपम् **आह,** ''मृगस्य प्रथमदर्शने भवानपि अपरिचितः एव आसीत्। यथायं मृगः मम बन्धुः तथा भवानपि।'' मृगः **अब्रवीत्,** ''अलं विवादेन । वयं सर्वे आनन्देन एकत्र निवसामः ।'' काकेनोक्तम्, ''एवमस्तु।''

१) अवबोधनम्। (३तः२) २

अ) उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

शृगालः मृगेण सह सख्यम् इच्छति यतः ....।

१) शृगालः मृगमांसं खादितुम् इच्छति।

२) शृगालः मृगे स्निहयति।

आ) कः कं वदति ? जम्बूकोऽयम्

इ) अमरकोषात् शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत।

मृगशृगालौ दृष्ट्वा <u>काकः</u> अवदत्।

२)गद्यांशं पठित्वा जालरेखाचित्रं पूरयत । २

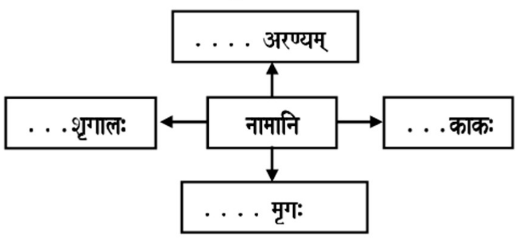

प्र.२) इ) गद्यांश पठित्वा सरलार्थ लिखत।(२तः१) ४

१) शक्रः – (कर्णमुपगम्य) भोः कर्ण, महत्तरां भिक्षां याचे ।

कर्णः – दृढं प्रीतोऽस्मि भगवन् । एषोऽहं नमस्करोमि ।

शक्रः – (आत्मगतम्) किं नु खल्वहं वदामि ? यदि दीर्घायुर्भवेति वदेयम् दीर्घायुर्भवेत् । यदि न वदेयम् मूढ इति मां परिभवति । तस्माद् उभयं परिहृत्य किं नु खलु भाषे ? भवतु, दृष्टम् ।

२) वैखानसः – (राजानम् अवरुध्य) राजन् ! आश्रममृगोऽयं, न हन्तव्यः, न हन्तव्यः । आशु प्रतिसंहर सायकम्। राज्ञां शस्त्रम् आर्तत्राणाय भवति न तु अनागसि प्रहर्तुम् ।

दुष्यन्तः – प्रतिसंहृत एषः सायकः । (यथोक्तं करोति)

वैखानसः – राजन् ! समिदाहरणाय प्रस्थिता वयम् । एष खलु कण्वस्य कुलपतेः अनुमालिनीतीरमाश्रमो दृश्यते।

प्र.२) ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत। (२तः१) २

१) धरित्र्याः उपदेशं मनसि निधाय पृथुवैन्यः किं किम् अकरोत् ?

२) दुष्यन्तस्य कानि स्वभाववैशिष्ट्यानि ज्ञायन्ते ?

द्वितीय विभागः- पद्यम् (१०)

Q.3 अ) १) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत। (४)

यथा चतुर्भिः कनकं परीक्ष्यते निघर्षणच्छेदनतापताडनैः ।
तथा चतुर्भिः पुरुषः परीक्ष्यते श्रुतेन शीलेन गुणेन कर्मणा ।

यत्र विद्वज्जनो नास्ति श्लाघ्यस्तत्राल्पधीरपि ।
निरस्तपादपे देशे एरण्डोऽपि द्रुमाते ।।
उत्तमो नातिवक्ता स्यादधमो बहु भाषते।
सुवर्णे न ध्वनिस्तादृग्यादृक्कांस्ये प्रजायते ॥

(क) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत।

कनकपरीक्षा कथं भवति? *(मार्च '२०)*

(ख) विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत।

अ	आ
(१) अतिवक्ता	अल्पधीः
(२) श्लाघ्यः	विद्वज्जनः
	अधमः

(ग) जालरेखाचित्रं पूरयत।

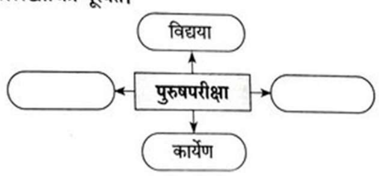

(घ) पद्यांशात् २ पूर्वकालवाचक-धातुसाधित-ल्यबन्त-अव्यये चित्वा लिखत।

(च) पूर्वपदं/उत्तरपदं लिखत।

(१) एरण्डोऽपि = ------ + अपि (२) नातिवक्ता = न + ------।

आ) पद्ये शुध्दे पर्णे च लिखत (३ तः २) (४)

१. अयं न भक्तो न च पूजको वा
घण्टां स्वयं नादयते तथापि ।
धनं जनेभ्यः किल याचतेऽयं
न याचको वा न च निर्धनो वा ।

२. रामाभिषेके जलमाहरन्त्या
हस्तात् सृतो हेमघटो युवत्याः ।
सोपानमार्गेण करोति शब्द
ठंवं वं ठं ठठं ठठं ठः ।।

३. कं संजघान कृष्णः
का शीतलवाहिनी गङ्गा ।
के दारपोषणरताः
कं बलवन्तं न बाधते शीतम् ।।

इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत। (२)

१. वाल्मीकिव्यासबाणाद्याः प्राचीनाः कविपण्डिताः।
तान् शिक्षयन्ति सततं ये सदा वाचने रताः।।

२. शीलं सद्गुणसम्पत्तिः ज्ञानं विज्ञानमेव च।
उत्साहो वर्धते येन वाचनं तद् हितावहम्

Nayak's Tutorials Way to Excellence An ISO 9001 : 2015 Certified Institution

चतुर्थ विभागः- भाषाभ्यासः (१०)

Q.४ अ)पृथक्करणम् (२)

नाम	सर्वनाम

(के, भानुः, आवाहम्, नद्यः, देवः)

क्रियापदम्	धातुसाधित- विशेषणम्

(बध्दः, अस्तु, कृतवान्, छिन्धि, पलायितः)

आ) निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत। (४ तः २) (४)

१. सङ्ख्या/क्रम/ आवृतिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत (२)

क) ....वेदाः वर्तन्ते (चत्वारि/चत्वारः)

ख) श्रीकृष्णः देवस्याः.....अपत्यम्।(अष्टमम्/अष्ट)

ग) अहम् एकं पाठं.......सम्यक् पठामि। (द्विवारं/द्वौ)

२. समासविग्रहाणां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत। (२)

समास विग्रहः	समासनाम
१. पर्वते तिष्ठति इति	कर्मधारयः।
२. महान् पुरुषः	इतरेतरद्वन्द्व।
३. हंसः च काकः च	षष्ठी-तत्पुरुष।
४. वृक्षस्य शाखा	उपपद - तत्पुरुष।
५. दिने दिने	बहुव्रीहिः।
६. आर्द्रं पृष्ठं येषां ते	अव्ययीभावः।

३. समानार्थकशब्दान्/विरुध्दार्थकशब्दान् लिखत। (२)

क) दन्तिनः X......... ख) विश्वम् =..........

ग) बध्दः X......... घ) नामधेयम् =..........

४.योग्य पर्याय चुनत। (२)

क) तादृशं लभते फलम् (कर्तृवाच्यम्/कर्तृवाच्यम्)

ख) अवतरतु........। (भवान्/त्वम्)

ग) ......सूर्ये, खगाः निवर्तन्ते(अस्तङगतः/अस्तङगते)

इ) विशिष्टविभक्तेः उपयोग कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत। (४ तः २) (२)

१) स्निह

२) अलम

३) गम्-गच्छ

४) कृते

Nayak's Tutorials Way to Excellence An ISO 9001 : 2015 Certified Institution VIII, IX, X - ICSE | SSC, NEET-UG, IIT-JEE, MHT-CET | Commerce - XI - XII | CA Foundation | UG Courses